

Η βιοηθική από θεολογική και ποιμαντική σκοπιά (αρχιμ. Αλέξιος Σαμαρτζής, Γεωπόνος & Θεολόγος, Εκπαιδευτικός στο 1ο ΕΠΑΛ Λιβαδειάς)

/ [Πεμπουσία](#)

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να επισημάνω κάποιους προβληματισμούς από θεολογική και ποιμαντική σκοπιά σχετικά με την Βιοηθική.

1. Αυτό που συμβαίνει σήμερα με τη γενετική είναι ότι η κατεύθυνση που ακολουθεί στρέφεται περισσότερο στη «διόρθωση» της φύσεως και λιγότερο στην κατανόησή της. Η νοοτροπία αυτή βρίσκεται σαφώς στον αντίποδα μιας άλλης στάσεως ζωής, την οποία εισηγούνται οι Πατέρες της Εκκλησίας μας κάνοντας ιδιαίτερη αναφορά στους λόγους των όντων. Αυτοί οι λόγοι, που είναι τα αγαθά θελήματα και εννοήματα του Θεού για τα όντα, αποτελούν τη μορφοποιητική αρχή των όντων. Γι' αυτό στην προγνωστική δύναμη του Θεού το κάθε όν **«τω οικείω λόγω το τέλειον έχει»**16.
2. Η δυνατότητα του ανθρώπου να παρεμβαίνει στη φύση- ακόμη και στην

ανθρώπινη φύση- είναι συνυφασμένη με την ελευθερία του, που αποτελεί θεμελιώδες και χαρακτηριστικό γνώρισμά του. Η παρέμβαση του ανθρώπου έχει σκοπό και αξία, όταν μπορεί να ενεργοποιεί τους μηχανισμούς που ο ίδιος ο Θεός έχει θέσει στα όντα. Χωρίς αυτή τη δημιουργική παρέμβαση του ανθρώπου η κάθε κτιστή φύση είναι καταδικασμένη σε αφανισμό και καταστροφή. Στην περίπτωση αυτή ο άνθρωπος δεν ενεργεί ως συνδημιουργός του Θεού ούτε αναγνωρίζει Εκείνον ως τον μόνο δημιουργό. Ενώ, για παράδειγμα, μπορεί με κάποια ανακάλυψη να καταπολεμούνται οι αρρώστιες και να εκφράζεται έτσι η βούληση του Θεού, είναι δυνατό με κάποιο άλλο επιστημονικό επίτευγμα να παραβιάζονται τα όρια της δημιουργίας του Θεού και να εκτοπίζεται το θέλημά Του¹⁷.

3. Αν η ευθανασία, οι εκτρώσεις, η αποκωδικοποίηση του ανθρώπινου γονιδιώματος και η κλωνοποίηση αποτελούν χαρακτηριστικά αιτήματα ατομικής αυτοπροστασίας, που οδηγούν όχι σπάνια στην αξίωση δικαιωμάτων και τη θέσπιση νομοθετημάτων για αυτοδιαχείριση της βιολογικής ατομικότητας, τότε η είσοδος στο χώρο της σχέσεως με τον Θεό και τους ανθρώπους, που είναι σχέση οπωσδήποτε με τη ζωή, παραμένει το μέγιστο από τα ζητούμενα και το σοβαρότερο από τα επιδιωκόμενα¹⁸. Όταν η τεχνολογία και γενικότερα ο σημερινός πολιτισμός μας διδάσκουν έναν ελεγχόμενο από την ατομική μας απόφαση θάνατο και μια κατευθυνόμενη από το ναρκισσισμό μας ζωή, τότε η διάκριση της πραγματικής εμπειρίας της σχέσεως από τα ψυχολογικά της υποκατάστατα φαίνεται πως είναι η ουσιαστικότερη δυσκολία του εγχειρήματος που πρέπει να αναλάβουμε¹⁹.
4. Η ιατρική επιστήμη ενδέχεται να οδηγεί τον άνθρωπο στην αυτονόμηση, τον αυτοπεριορισμό και τη θνητότητα, όμως μπορεί και να του δείχνει τους ορίζοντες για υπέρβαση του θανάτου και προσανατολισμό προς την όντως ζωή²⁰. Άλλωστε, όπως επισημαίνει ο Μ. Βασίλειος, η σωστή χρήση και άσκηση της ιατρικής μπορεί να διελέγχει και να γραδάρει τις παραβάσεις και τις παρεκτροπές²¹.
5. Πρέπει επιτέλους να γίνει κατανοητό ότι το Ευαγγέλιο και ευρύτερα η χριστιανική διδασκαλία δεν παρουσιάζουν για τα θέματα της Βιοηθικής έναν κώδικα ηθικής ή, πολύ περισσότερο, ιατρικής δεοντολογίας, αλλά δίνουν στέρεα κριτήρια ήθους και χαράσσουν πορεία πλεύσεως²².
6. Η Βιοηθική είναι η επιστήμη που διακηρύσσει ότι θέλει να λειτουργεί αυτόνομα και ανεξάρτητα από φιλοσοφικές αρχές ή θρησκευτικές αντιλήψεις, προβάλλοντας όμως παράλληλα δικές της αρχές και δικές της αντιλήψεις, έτσι που αυτές οι αρχές και οι αντιλήψεις μένουν μονοδιάστατες και μπορούν να ερμηνεύονται ανάλογα με τις επιδιώξεις του καθενός. Η έκτρωση, για παράδειγμα, που διέπεται από ευγονικές αντιλήψεις και γίνεται μετά τον

προγεννητικό έλεγχο, ονομάζεται «θεραπευτικός τερματισμός της κυήσεως» και στηρίζεται στη λεγόμενη αρχή της ευποιίας²³.

7. Πολλές φορές η μηχανιστική και αυτόνομη εξέλιξη της βιοτεχνολογίας και της γενετικής μοιάζει να συνδέεται περισσότερο με μία μονόδρομη και μονοδιάστατη αντίληψη για την πρόοδο και την ανάπτυξη, που υπαγορεύεται και εξαρτάται από τις δομές και τους κανόνες που επιβάλλονται από την οικονομία της αγοράς²⁴. Αυτός ο μονοδιάστατος και μηχανιστικός χαρακτήρας στην αντιμετώπιση του ανθρώπου από τη βιοτεχνολογία και τη γενετική έχει να κάνει με τη γενικότερη θεώρηση του ανθρώπου, δηλαδή με την ανθρωπολογία που υπάρχει ως βάση και προϋπόθεση της πορείας και της εξέλιξής της. Αυτό είναι και το ουσιαστικότερο πρόβλημα που έχει να αντιμετωπίσει η Βιοηθική²⁵.
8. Η επίμονη αναζήτηση του ωφελιμισμού και της χρησιμοθηρίας, που κυριάρχησε σε όλα τα επίπεδα της ζωής, δεν μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστο και το χώρο της βιοτεχνολογίας και της βιοϊατρικής²⁶.

Συνεπώς η Ορθόδοξη Θεολογία και παράδοση έχει πολλά να πεί και να προτείνει. Η Ορθόδοξη ανθρωπολογία είναι ρεαλιστική, αλλά συγχρόνως και έντονα ασκητική και εσχατολογική. Αυτό που προσδιορίζει τον ανθρώπινο βίο δεν είναι η βιολογική συμπεριφορά και η βιολογική έκτασή του, αλλά αυτό που μπορεί ο άνθρωπος να φθάσει με την άσκησή του και την ανάδειξή του στη χριστιανική κοινωνία. Στην Ορθόδοξη παράδοση το είναι του ανθρώπου φωτίζεται απ' αυτό που πρόκειται να γίνει. Έτσι, η έσχατη ζωή βαρύνει περισσότερο από την παρούσα. Μέσα απ' αυτή την εσχατολογική θεώρηση της ζωής τα βιοηθικά διλήμματα φωτίζονται διαφορετικά. Η βιοτεχνολογία και κατ' ακολουθία και η Βιοηθική, σε ένα μεγάλο βαθμό, υπηρετούν τις υλικές, και επομένως τις φθαρτές ανάγκες του ανθρώπου, αγνοώντας την πνευματική διάσταση του ανθρώπου²⁷.

Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι ο άνθρωπος κατά βάθος δεν αναζητά μία απλή παράταση της βιολογικής του ζωής, αλλά επιδιώκει την υπέρβαση του θανάτου²⁸. Γι' αυτό και ο λόγος της θεολογίας πρέπει να είναι κατεξοχήν θεολογικός, ενώ η στάση της Εκκλησίας εξαιρετικά προσεκτική και ποιμαντική. Αν οι θεολόγοι περιορίζονται σε μία ψυχολογική, κοινωνιολογική, ιατρική, νομική ή έστω και ηθικοδεοντολογική προσέγγιση αυτών των θεμάτων αφιστάμενοι από την Ορθόδοξη Θεολογία, ανθρωπολογία και κοσμολογία- και η Εκκλησία εμπλέκεται σε συζητήσεις που προκαλούν διάφοροι φορείς μόνο για να επιδείξει «ότι βρίσκεται μέσα στα πράγματα», χωρίς ταυτόχρονα η ίδια να προβληματίζεται σοβαρά σε κρίσιμα υπαρξιακά ερωτήματα- κυριολεκτικά ζωής και θανάτου- τότε προξενείται ξεστράτισμα και εκκοσμίκευση στη θεολογία που προσφέρεται²⁹.

16 Μαξίμου Ομολογητού, Περί αποριών 42, PG91, 1340A.

17 Κεσελόπουλου Ανέστη Καθ. ΑΠΘ, «Θεολογική αποτίμηση και Ποιμαντική προσέγγιση στις προκλήσεις της βιοηθικής», περ.Πνευματική διακονία, τεύχος 10ο

18 Όπ. Παρ.

19 Βλ. Χρήστου Γιανναρά, Ελληνική ετοιμότητα για την ευρωπαϊκή ενοποίηση, εκδ. Νέα Σύνορα-Α.Λιβάνη, Αθήνα 2000, σ.346

20 Βλ. Γ. Δαΐκου, Η ποιότητα της Ιατρικής και η ποιότητα της ζωής, περ. Ακτίνες, Αθήνα Ιούνιος 1991.

21 «Ου τοίνυν, επειδή τινες ου καλώς χρώνται τη τέχνη τη ιατρική φευκτέον ημίν πάσαν την απ αυτής ωφέλειαν...Το εναντίον μεν ούν, εκ της ορθής αυτών χρήσεως το υπ εκείνων παραφθειρόμενων διελέγχειν» Βλ. Όροι κατά πλάτος, 55, PG31, 1048.

22 Κεσελόπουλου Ανέστη Καθ. ΑΠΘ, «Θεολογική αποτίμηση και Ποιμαντική προσέγγιση στις προκλήσεις της βιοηθικής», περ.Πνευματική διακονία, τεύχος 10ο

23 Όπ. Παρ.

24 Βλ. Ιω. Πέτρου, Γενετική μηχανική και κοινωνία, στο περ. Ίνδικτος, τεύχ. 14, σ.91

25 Κεσελόπουλου Ανέστη Καθ. ΑΠΘ, «Θεολογική αποτίμηση και Ποιμαντική προσέγγιση στις προκλήσεις της βιοηθικής», περ.Πνευματική διακονία, τεύχος 10ο

26 Όπ. Παρ.

27 Βλ. Σκουτέρη Κων/νου, ομότιμου καθηγητού πανεπιστημίου Αθηνών, «Βιοηθική και το ήθος της

Ορθοδοξίας».

28 Βλ. Αρχιμ. Βασιλείου Γοντικάκη, «Το λειτούργημα του γιατρού», περ. Σύναξη, Αθήνα 1982, τεύχ. 4

29 Κεσελόπουλου Ανέστη Καθ. ΑΠΘ, «Θεολογική αποτίμηση και Ποιμαντική προσέγγιση στις προκλήσεις της βιοηθικής», περ.Πνευματική διακονία, τεύχος 10ο

Παρατήρηση: το παρόν άρθρο είναι το τέταρτο μέρος της εισήγησης του Αρχιμ.

Αλέξιου Σαμαρτζή, Γεωπόνου και Θεολόγου, αναπληρωτή καθηγητή στο 1ο ΕΠΑΛ Λιβαδειάς, με τίτλο «Βιοηθική και Ορθόδοξη Θεολογία», στην Επιστημονική Ημερίδα «Φιλοσοφία, Φυσικές Επιστήμες, Βιοηθική», που διοργανώθηκε από τη Διεθνή Επιστημονική Εταιρία Αρχαίας Ελληνικής Φιλοσοφίας και την Ένωση Ελλήνων Φυσικών, στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, στις 12/11/2014.

Το τρίτο μέρος μπορείτε να το διαβάσετε [εδώ](#)